

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО;
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

УДК 342.565.4

В.В. Кафарськийкандидат юридичних наук
суддя Івано-Франківського
окружного адміністративного
суду**МЕДІАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

Сьогодні тема медіації жваво обговорюється в українських юридичних колах. Аналіз правової системи України дає можливість на даному етапі, але з певними обмеженнями, без внесення змін та доповнень в процесуальне законодавство, розпочати роботу по напрацюванню процедури досудового врегулювання як способу розгляду і вирішення адміністративних спорів.

Проте, існує ряд складних запитань з приводу розвитку медіації в Україні. Наскільки життєздатна медіація у сучасному українському суспільстві? Чи визріли умови для запровадження такого механізму вирішення конфліктів? Які особливості процесу впровадження медіації в адміністративному судочинстві? Ці запитання досліджуються такими науковцями як: О.В. Белінська, А.В. Гайдук, Л.Б. Сало, В.А. Сьоміна, А.Є Санченко та ін. і є актуальними для подальшого вивчення.

З набуттям Україною незалежності суспільні потреби зумовили виникнення нових правовідносин з урахуванням складностей та потреб суспільного життя, а запровадження державно-правових реформ викликало необхідність пошуку інноваційних підходів до розв'язання різноманітних питань, які є однаково значущими як для публічного, так і для приватного сектору життєдіяльності суспільства.

Одним із таких питань є ефективне регулювання вирішення спорів і конфліктів у різних сферах суспільного життя. Традиційним способом

розв'язання таких проблем залишається суд. Проте, на практиці не завжди доведення, вирішення спору по суті за судовою процедурою виявляється найбільш доцільним. Підтримку знаходять простіші і гнучкіші процедури, що сприяють вирішенню спорів, з меншими витратами для досягнення врегулювання. Наявність більшої свободи розсуду уможливорює вирішення спорів відповідно до принципу справедливості, а не лише в силу суворих правових норм матеріального права.

Відомо, що одним з пріоритетних завдань Ради Європи та Європейського Союзу є надання допомоги державам-членам Ради у здійсненні справедливого правосуддя та розробці альтернативних методів розв'язання конфліктів. Безумовно, така допомога, перш за все, полягає у виробленні певних стандартів відповідно до яких держави-члени мусять привести своє законодавство у відповідність до взятих ними правових зобов'язань.

Отже, Радою Європи було запропоновано Україні здійснити певні кроки в напрямку реформування своєї нормативно-правової бази. Зокрема, йдеться про рекомендації та керівні принципи, які було викладено в наступних документах:

- Рекомендації щодо медіації в сімейних справах Rec (98);
- Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах Rec (99)19;
- Рекомендації щодо медіації в цивільних справах Rec (2002)10;
- Рекомендації щодо альтернативного судового розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами – приватними особами (адміністративні справи) Rec (2001)9 [1].

Саме з цією метою на основі реформування національного законодавства у сфері управління, подолання недовіри до судової влади, здійснення та забезпечення належної правової допомоги актуальним стає питання медіації як процедури врегулювання спорів шляхом досягнення консенсусу. Зокрема, особлива увага приділяється процесу впровадження медіації у адміністративному судочинстві, так як в адміністративному судочинстві, яке у багатьох аспектах відрізняється від інших видів процесу, наявний у зв'язку з цим певний ряд проблем, які стоять на заваді

закріплення медіації, як елемента альтернативного права на законодавчому рівні.

В Україні не існує спеціального законодавства, що регулює здійснення медіації. Але в той же час, не існує і жодної формальної заборони з боку держави сторонам здійснювати медіацію. Відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України держава гарантує можливість кожному будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права [2].

Таким чином, основні напрями розвитку медіації в Україні вже визначено. Розробка нормативно-правової бази триває вже не перший рік. В нашій державі найближчим часом очікують на появу інтегрованого законодавчого акту, покликаного врегулювати медіацію в українському праві. Так, 15 червня 2011 р. Комітет з питань правосуддя розглянув проект Закону «Про медіацію» і прийняв позитивне рішення рекомендувати Верховній Раді України підтримати в першому читанні даний законопроект, який закріплює основоположні принципи цієї процедури. Однак, відповідний закон в Україні досі відсутній [3].

Результати численних досліджень переконують, що медіація є не тільки доволі ефективним засобом розвантаження судової системи, а, відповідно, й зменшення витрат з бюджету держав, але й засобом мінімізації ризиків виникнення конфліктів у суспільстві, демократизації суспільних відносин, розвитку правової свідомості та культури, що як наслідок викликає високу довіру до судової гілки влади.

Сьогодні складно визначитися, яка з відомих в Україні форм медіації – судова чи комерційна найкраще усталиться в нашій державі (комерційна, або ринкова, медіація – це процес, у якому примирення осіб здійснює спеціально підготовлений експерт, діяльність якого оплачують сторони). Зрозуміло, що з огляду на євроінтеграційні прагнення України ми маємо уважно вивчати європейський досвід розвитку ADR-технологій, практику альтернативного вирішення правових конфліктів без звернення до класичних судових процедур.

Медіація має дуже довгу історію. Вона існувала ще тоді, коли не існувало тюрем, і у деяких спільнотах прийнята, як єдиний засіб розв'язання конфліктів між сторонами. Найважливішою перевагою цього способу розв'язання конфліктів є те, що обидві сторони мають

можливість висловити не тільки свої очікування, але й почуття та переживання. Прийняття кожного рішення вимагає згоди обох сторін. Господарями медіаційного процесу є, відповідно, самі сторони.

Слово «медіація» походить від латинського «mediatio» – посередництво; аналогічне значення мають слова «mediation» (англ.), «médiation» (фр). Кожний в межах свого розуміння може дати свою дефініцію цьому поняттю.

В соціальній психології вчені розглядають медіацію як специфічну форму регулювання спірних питань, конфліктів, узгодження інтересів за участю нейтральної третьої сторони; як міждисциплінарну область, що знаходиться на стику юриспруденції, психології, соціології, конфліктології і т.д.

Більшість визначають медіацію – як добровільну та конфіденційну процедуру позасудового вирішення конфліктів (спорів), під час якої сторони конфлікту звертаються за допомогою до третьої сторони (медіатора) з метою досягнення угоди про позасудове вирішення конфлікту, незалежно від того, чи був цей процес ініційований сторонами або запропонований судом. Ця процедура орієнтована на майбутнє, забезпечує сторонам збереження партнерських відносин, можливість продовжувати спільну діяльність. Основними її принципами є прояв поваги один до одного, прийняття один одного, вміння слухати і чути, обов'язкове дотримання конфіденційності – це можливість для всіх учасників суперечки вийти з нього переможцями за відсутності переможених.

Таким чином, головними ознаками медіації є:

- добровільність;
- конфіденційність;
- наявність структурованої процедури проведення;
- часткове втручання третьої сторони (медіатора) :
 - а) допомога у налагодженні спілкування;
 - б) сприяння проходженню справи;
- рівність сторін, добровільність процесу медіації;
- активна роль сторін, диспозитивність процесу медіації;

- зменшена ступінь формалізованості;
- кваліфікованість та неупередженість медіатора;
- гнучкість процедури;
- швидкість;
- невеликі витрати;
- можливість для сторін контролювати процес, вносити свої корективи;
- можливість припинити процес медіації за ініціативою сторони;
- орієнтація на конструктивний пошук рішень;
- взаємовигідний результат;
- створює взаємні, природні умови примирення;
- психологічні фактори, до яких, зокрема, відносяться врахування емоційних та особистісних аспектів сторін, уникнення конфлікту між сторонами й можливість подальшої співпраці.

Зауважимо, що у всіх трактуваннях поняття медіації підкреслюється участь третьої сторони (медіатора), яка здійснює певну допомогу у налагодженні взаєморозуміння, інтереси якої не пов'язані безпосередньо з предметом непорозуміння. Активна третя сторона контролює процес, сприяє реалістичній оцінці ситуації сторонами, прийняттю адекватного рішення, зменшує емоційне напруження та інше.

Медіатор виступає посередником у конфлікті сторін, створює атмосферу конструктивної співпраці та дбає про коректне ставлення сторін одна до одної. До компетенції медіатора не входить прийняття рішення, він лише допомагає сторонам у вирішенні конфлікту. Медіація можлива саме в комплексних провадженнях, коли сторони сперечаються щодо тривалих стосунків, а предмет спору є лише видимою причиною конфлікту або, якщо рішення суду стало б для сторін «не хлібом, а камінням», тобто не допомогло б у розв'язанні конфлікту. Адже головним для сторін повинно бути бажання вирішити непорозуміння.

Позитивною стороною медіації також є те, що за своєю природою вона фактично виключає протиправність дій сторін та застосування протизаконних схем, оскільки в ній беруть участь обидві сторони на правах паритету. Це є надзвичайно актуальним у сучасних умовах.

Поряд з визначенням меж застосування медіації слід виділити

характерні риси медіації та її основні відмінності від судового розгляду:

СУД	МЕДІАЦІЯ
Процес формальний	Процес неофіційний
Публічний	Конфіденційний
Контролюється державою	Ґрунтується на автономності учасників
Орієнтований на привід до конфлікту. Тягар доказу (збір фактів)	Орієнтований на особисті переконання і суб'єктивні інтереси сторін
Здійснення правових позицій	Об'єднання різних інтересів
Зорієнтований на минуле	Спрямований на створення взаємоприйняттого майбутнього
Застосування права	Використання права
Орієнтація на перемогу однієї з точок зору	Повага до відмінностей, інтересів і точок зору один одного
Використання слабкості позицій іншої сторони з метою власного виграшу	Прийняття власної слабкості (і слабкості інших) як переломної точки в суперечці, через що приходить усвідомлення необхідності залучення допомоги з боку інших
Стратегія в дусі «виграш – програш»	Рішення в дусі «виграш – виграш»

Медіація – процес, з одного боку, новий, якщо говорити про його появу в правовій сфері, а з іншого, – старий, якщо мати на увазі його позачасову універсальність. Тому потрібно відрізнити сучасну медіацію від традиційних форм розв'язання суперечок й інших форм врегулювання

спорів таких як мирові судді, арбітраж.

Відносини, що виникають у процесі посередництва (медіації) є формою реалізації так званого альтернативного права, тобто права суб'єктів вирішити конфлікт будь-якими законними методами.

Публічно-правові спори, які вирішуються в порядку адміністративного судочинства, часто називають немедіабельними, тобто такими, які не можуть бути вирішені шляхом застосування медіації. Насамперед, це зумовлено суб'єктним складом адміністративних процесуальних правовідносин, а саме, тим фактом, що однією зі сторін завжди виступає суб'єкт владних повноважень. У зв'язку з цим виникає питання щодо добровільності та ініціативності медіації.

Якщо говорити про добровільність, то однією зі сторін як правило виступає орган публічної адміністрації. Тому необхідно враховувати, що попри наявність у службовців деяких досить широких повноважень, можливість власного розсуду чиновників часто обмежена. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Проте, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Закон України «Про державну службу», Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» передбачають принцип пріоритету прав людини і громадянина. Тому досягнення компромісу між органом публічної адміністрації та громадянином є одним із пріоритетів та завдань діяльності держави та органів місцевого самоврядування.

Європейське законодавство, зокрема Європейська Конвенція з прав людини гарантує кожному право доступу до суду. І це право не може бути змінене передачею справи на медіацію. Крім того, важливо пам'ятати, що медіація не є якоюсь панацеєю. Вона може стати допоміжним засобом лише тоді, коли сторони будуть готові й спроможні взяти участь у медіації. У більшості випадків і надалі врегульовувати конфлікти і виносити рішення будуть суди. Однак суддя, як правило, дивиться у минуле й вирішує, що саме в ньому відбулося неправильно;

медіатор, навпаки, спонукає учасників зосередитися на реальному майбутньому.

Перевага медіації полягає в тому, що замість рішення ззовні сторони знаходять власне взаємовигідне рішення. Замість боротьби за правоту відбувається конструктивна робота над вирішенням конфлікту. При цьому медіація не обмежується існуючим предметом спору, вона повинна враховувати також і приховані причини виникнення конфліктної ситуації, до переговорного процесу можуть залучатися треті особи, які до цього часу не брали участь у судовому провадженні – експерти, радники.

Однією з центральних проблем становлення медіації в Україні є відсутність чіткого розуміння – яким чином медіація має бути впроваджена в українську правову систему.

Доволі поширеною є думка, що медіацію слід розглядати як частину судочинства, і проводиться вона має суддею, який отримав на це доручення. Прихильники цієї моделі розвитку вважають, що судова медіація має на меті покращити функціонування правової системи та запропонувати альтернативний спосіб вирішення спору, що дозволяє уникнути таких чинників, як тривалість та дорожнеча судового процесу, його можлива заангажованість, перезавантаженість судів тощо.

З іншого ж боку – достатньо багато фахівців категорично заперечують доцільність поглинання існуючою системою правосуддя медіаційних процедур. Вони наполягають на тому, що надання послуг з медіації є абсолютно нормальною комерційною діяльністю. Недоліком такої моделі медіації називають її екстенсивний характер розвитку.

Одним з пріоритетних завдань Ради Європи та Європейського Союзу є допомога державам-членам у справедливому і швидкому відправленні правосуддя та у розробці альтернативних методів розв'язання спорів. Така допомога в першу чергу полягає у виробленні стандартів, згідно з якими держави-члени повинні привести своє законодавство у певну відповідність на підставі взятих правових зобов'язань.

Провівши порівняльне дослідження передового досвіду деяких країн світу в царині медіації, Рада Європи підготувала рекомендації щодо

наступних кроків, які слід здійснити Україні, та запропонувала свої висновки щодо відповідної нормативно-правової бази. Результати дослідження мають рекомендаційний характер і ставлять за мету не пропагувати «імпорт» певної моделі медіації, а поширити інформацію про успіхи і невдачі різноманітних починань у цій галузі.

Рекомендації та керівні принципи викладені у:

- Рекомендації Rec (98) щодо медіації в сімейних справах;
- Рекомендації Rec (99) 19 щодо медіації в кримінальних справах;
- Рекомендації Rec (2002) 10 щодо медіації в цивільних справах;
- Рекомендації Rec (2001) 9 щодо альтернативного судового розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами – приватними особами (адміністративні справи);
- Керівних принципах для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах;
- Керівних принципах для кращого виконання наявної Рекомендації щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами;
- Керівних принципах для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в сімейних справах і щодо медіації в цивільних справах [1].

Проте, само собою зрозуміло, що без конкретної підтримки з боку чільних суб'єктів, які в Україні формують політику в галузі правосуддя (суди, уряд, парламент, адвокатура), медіації не просто здобути популярність.

Незважаючи на відсутність спеціального законодавства, Україна має власний досвід застосування процедури медіації (примирення), який підтверджує високу ефективність застосування цього інституту при вирішенні конфліктів.

Більш детально хотілося б зупинитися на питанні про можливість впровадження медіації в адміністративних судах України без внесення змін до діючого законодавства, оскільки саме медіація в адміністративних судах викликає найбільше суперечок у суспільстві.

В Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України) чітко не виписано інститут медіації, як частини судової практики, і відсутні будь-які посилання на інші кодекси, які б дозволили

таке тлумачення, тому залишається, мабуть, лише одна можливість – пропонувати медіацію як частину адміністративної діяльності судів. Після надходження справи згідно з планом розподілу справ у суді до відповідного судді або судової колегії потрібно, насамперед, з'ясувати питання, чи вважає суддя або учасники процесу, що справа може бути вирішена шляхом медіації. Після обговорення, наприклад, у рамках підготовчого провадження на попередньому судовому засіданні (ст. 111 КАС України) доцільності проведення медіації з учасниками процесу та за відповідної згоди з їхнього боку судова колегія або суддя відкладає провадження (ст. 113 КАС України) і передає правовий спір на розгляд судді-медіатору адміністративного суду з метою проведення медіації. Медіатор проводить процедуру медіації (в приміщенні суду) під власну відповідальність. Організаційну підтримку в оформленні матеріалів справи надає йому канцелярія суду [5].

Якщо медіація успішна, то відбувається укладання остаточної угоди між її учасниками, що створює передумову для закриття позовного провадження у справі. Як саме це здійснюється, залежить від правового врегулювання статусу медіатора.

У разі, якщо учасники процесу або медіатор вважають, що медіація не дала результату, тобто є невдалою, матеріали повертаються до відповідної судової колегії, яка й продовжує позовне провадження по справі.

Впровадження судової медіації у адміністративних судах України, як частини їхньої адміністративної діяльності, не вступає у протиріччя з нормами КАС України:

а) поряд з закінченням позовного провадження, наприклад, шляхом винесення рішення суду, КАС України також передбачає й іншу можливість закриття провадження у справі, а саме на підставі відмови від адміністративного позову, визнання позовних вимог або примирення сторін. Виписаний у ст. 11 КАС України принцип диспозитивності знаходить своє відображення на всіх стадіях адміністративного провадження: у межах підготовчого провадження ст. 110 КАС України, в статті 112 КАС України (відмова від позову, визнання позову) та ст. 113

КАС України (примирення), в судовому розгляді (ст. 122 КАС України і далі: ст. 136 частина перша – відмова від позову та визнання позовних вимог, та ст. 136 частина друга – примирення), в апеляційному (ст. 193–194 КАС України) та касаційному провадженнях (ст. 218–219 КАС України);

б) з огляду на принцип диспозитивності, закріплений у ст. 11 КАС України, та його прояви на різних стадіях адміністративного провадження норма ст. 122 КАС України про пришвидшення судового розгляду також не є перешкодою на шляху впровадження процедури медіації. Відповідно до ст. 122 КАС України адміністративна справа має бути розглянута і вирішена протягом розумного строку.

Як правило вже на стадії підготовчого провадження можна встановити, чи доцільно проводити медіацію у справі. Якщо правовий спір зі згоди учасників процесу передається на медіацію, конфлікту з нормою ст. 122 КАС України не виникає. Можливість взаємної домовленості сторін про зупинення провадження забезпечується ст. 11 КАС України, згідно з якою кожна особа, котра звернулася за судовим захистом, має право розпоряджатися своїми вимогами на власний розсуд. Як бачимо, норми КАС України не створюють перепон тимчасовому зупиненню провадження за взаємною згодою учасників процесу.

Якщо тлумачити ст. 122 КАС України, орієнтуючись на її правову мету та завдання, місячне обмеження строку судового розгляду насамперед має на меті вберегти учасників процесу від затягування судового провадження, а також забезпечити в їхніх власних інтересах якомога швидше надання правового захисту. Якщо в інтересах досягнення взаємовигідного врегулювання спору сторони погоджуються зупинити провадження з метою проведення процедури медіації, вони користуються своїми диспозитивними правами, наданими ст. 11 КАС України, не вступаючи при цьому у конфлікт з нормами ст. 122 КАС України про розумні строки розгляду адміністративної справи (1 місяць). Про те, що таке тлумачення на користь медіації відповідає інтенціям законодавця, свідчить подібність процедури закриття провадження у справі шляхом укладання мирової угоди в суді. Відповідно до ст. 113 КАС України суд у підготовчій стадії розгляду за клопотанням сторін

зупиняє провадження у справі на час, необхідний їм для примирення. А згідно зі ст. 136 КАС України сторонам за їхнім клопотанням надається час для примирення;

в) проте й норми ст. 112 КАС України щодо відмови від позову або його визнання та ст. 113 КАС України щодо примирення, згідно з якими відмова від позову, його визнання чи умови примирення сторін не повинні суперечити закону або порушувати чий-небудь права, свободи або інтереси, не перешкоджають проведенню процедури – судової медіації у рамках адміністративного провадження.

Логічно, ця норма разом з відповідними діючими положеннями для підготовчої стадії й судового розгляду (ст. 136 КАС України), апеляційного (ст. 193 КАС України) й касаційного провадження (ст. 219 КАС України) ніяк не означає, що суд у разі закриття провадження у справі внаслідок успішної медіації на підставі або відмови від позову, або його визнання, або шляхом укладання за взаємною згодою сторін мирової угоди повинен ще раз проводити повну правову перевірку позову. Адже визнання позову, відмова та примирення є тими формами завершення правового спору, які, з одного боку, пришвидшують провадження у справі, а з другого – сприяють процесуальній економії та розвантаженню судів. Протилежне ж розуміння норм статей 112, 113, 136, 193 і 219 КАС України, а саме, що суд нібито повинен ще раз проводити повну правову перевірку позову, унеможливило б реалізацію таких завдань.

д) діяльність судді як медіатора не суперечить також і нормам ст. 5 Закону України про статус суддів. Згідно з цією статтею суддя не може поєднувати свою роботу з будь-якою іншою оплачуваною діяльністю, за винятком наукової, викладацької та творчої. У випадку судової медіації не виникає жодних проблем щодо дотримання цієї вимоги закону, адже суддя виконує обов'язки медіатора у свій службовий час без додаткової оплати. При потребі врівноважити навантаження для судді, що працює медіатором, можна шляхом відповідних змін у розподілі справ;

е) питання щодо судових зборів та витрат за процедуру медіації у разі її успішного завершення вирішується залежно від обраної форми судового закриття провадження по справі (відмова від позову, визнання

позову або примирення сторін) та відповідних норм права щодо сплати судових зборів [4].

Сторони мають право самостійно вирішити це питання і зафіксувати його одним із пунктів угоди про результати медіації, яка потім протоколюється належним суддею як мирова угода; якщо сторони не дійшли згоди щодо розподілу судових витрат, то кожна зі сторін у справі несе половину судових витрат (ст. 96 КАС України).

Таким чином вважаємо, що Кодекс адміністративного судочинства України дає можливість для впровадження медіації як частини адміністративної діяльності суду, не вносячи при цьому змін до існуючого законодавства.

Література

1. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. – Київ.: Істина, 2010. – 488 с.
2. Конституція України - Розділ II. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/chapter02.html>.
3. Проект Закону «Про медіацію» № 7481 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=7481&skl=7.
4. Матеріали курсу підготовки медіаторів із кола посадовців, які займають керівні посади в органах виконавчої, законодавчої та судової влади. Спільна програма Європейської комісії та Ради Європи «Прозорість та ефективність судової системи України» – Київ, 2010.
5. Белінська О.В. Медіація – альтернативне вирішення спорів / О.В. Белінська // «Вісник Вищої ради юстиції». – № 1 (5) 2011 – С. 158-173.

Анотація

Кафарський В.В. Медіація в адміністративному судочинстві. – Стаття.

У статті досліджено поняття «медіація», європейський досвід вирішення спорів у процесі медіації. Зокрема, проаналізовано особливості впровадження процесу медіації в адміністративному судочинстві України.

Ключові слова: медіація, медіатор, альтернативне вирішення спорів, адміністративне судочинство.

Аннотация

Кафарский В.В. Медиация в административном судопроизводстве. –

Стаття.

В статті досліджено поняття «медиация», європейський досвід рішення спорів в процесі медиации. В частині, проаналізовано особливості впровадження процесу медиации в адміністративному судопроизводстві України.

Ключевые слова: медиация, медиатор, альтернативне рішення спорів, адміністративне судопроизводство.

Summary

Kafarskij V.V. Mediation in Administrative Proceedings. – Article.

This article explores the concept of "mediation", European experience of solutions disputes in the mediation process. In particular, the features of the implementation of the mediation process in administrative proceedings of Ukraine are analyzed.

Keywords: mediation, mediator, alternative dispute resolution, administrative proceedings.

УДК 342.9

Л.М. Легін

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін
Прикарпатського факультету
Національної академії внутрішніх
справ

СПІВІДНОШЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА ТА ГАЛУЗІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Постановка проблеми. Поділ права на публічне і приватне відомий юриспруденції щонайменше дві тисячі років. Ще Аристотель розрізняв таке право, порушення якого шкодить всій громаді, і таке право,